

คำยืม: กรณีศึกษาลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย

Loan Word: A Case Study of Pali and Sanskrit Loan Words in the Thai Language

จิตตภา สารพัฒน์ก ไชยปัญญา (Chittapa Sarapadnuek Chaipunya)¹

Received: January 15, 2024

Revised: March 13, 2024

Accepted: March 26, 2024

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย โดยรวบรวมคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเฉพาะที่เป็นคำเดียวใน “หนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” ที่จัดพิมพ์เผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 ผลการวิจัยพบลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย คือ 1) การยืมคำจากภาษาใดภาษาหนึ่ง แบ่งออกเป็น การยืมคำจากภาษาสันสกฤต การยืมคำจากภาษาบาลี 2) การยืมคำจากทั้งสองภาษา แบ่งออกเป็น การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่มีรูปคำและความหมายเหมือนกัน การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่มีรูปคำต่างกัน แต่ความหมายเหมือนกัน ซึ่งในกรณีนี้แบ่งย่อยได้เป็น การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในความหมายเดียวกันในภาษาไทย การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาแยกความหมายใช้ในภาษาไทย และการยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาสร้างรูปคำใหม่โดยวิธีการผสมผสาน (blending) และ 3) การยืมคำจากภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤตแล้วมีการเปลี่ยนรูปคำในภาษาไทย แบ่งออกเป็น การยืมคำโดยมีการเปลี่ยนรูปคำเพื่อให้ได้รูปคำใหม่ที่มีความหมายแตกต่างกันในภาษาไทย และการยืมคำโดยมีการเปลี่ยนรูปคำในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ได้รูปคำใหม่ใช้ในภาษาไทย

คำสำคัญ: ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย, ลักษณะการยืมคำ, คำยืม

Abstract

This research article was conducted to examine Pali and Sanskrit loan words in the Thai language focusing on one-syllable words appearing in the 1st edition of the book entitled *Nang Sue Kam Thai Tee Ma Jak Pasa Bali Lae Sansakrit (Thai Words Derived from Pali and Sanskrit Loan Words)* published by the Royal Academy. The findings were found that the loaning is conducted in some forms: 1) loaning from one of the two languages (from Pali or Sanskrit); 2) loaning from both languages using (a) homographs with the same meaning of Pali and Sanskrit, (b) synonyms of Pali and Sanskrit conveying the same meaning in Thai and sharing partial meaning in Thai and (c) initiation of new words through blending method; and 3) loaning from either Pali and/or Sanskrit by transforming the original forms into Thai which are (a) initiating new word forms in Thai with different meanings and (b) transforming Pali/Sanskrit words to form new words in the Thai language.

Keywords: Pali and Sanskrit in the Thai Language, Loaning Form, Loan Word

¹ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา

Department of Thai Language, Faculty of Humanities and Social Sciences, Burapha University

บทนำ

ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตถือกำเนิดมาจากภาษาเดียวกันคือภาษาพระเวท (Vedic language) ซึ่งเป็นภาษาที่มีวิวัฒนาการมาจกภาษาทั้งสองนี้เป็นภาษาในตระกูลอินเดีย-ยุโรป (Indo-European) ภาษาพระเวทเป็นภาษาของชนชาติ “อารยัน” เชื่อกันว่าชาวอารยันมาจากดินแดนเปอร์เซีย หรืออิหร่านปัจจุบัน ภาษาพระเวทนี้เองที่เป็นต้นกำเนิดของภาษาสันสกฤตและภาษาปรากฤตในระยะเวลาต่าง ๆ ซึ่งภาษาปรากฤตได้พัฒนาต่อไปเป็นภาษาปัจจุบันของอินเดีย เช่น ภาษาฮินดี เบนกาลี มราฐี กุชราตี ปัญจาบี ฯลฯ

ภาษาไทยมีการยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้เป็นระยะเวลายาวนานนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเข้ามาพร้อมกับเรื่องศาสนา การปกครองและกลมกลืนอยู่ในวัฒนธรรมไทยมานาน จึงอาจเป็นเหตุให้คนไทยไม่ปฏิเสธคำเหล่านี้ ดังที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพประทานคำอธิบายไว้ในเรื่องสาส์นสมเด็จพระเจ้า “คำภาษาอื่นที่เอามาใช้ปนกับภาษาไทยแต่โบราณเดิมมีแต่คำภาษาจีนต่อมามีคำภาษาสันสกฤต ภาษาเขมร ภาษาบาลีเข้ามาแต่คำภาษาไทยมคธนั้นดูเหมือนจะพึงมาขอบใช้ปนกับภาษาไทยแพร่หลายในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้เอง... เหตุที่มากินนิยมใช้ศัพท์ภาษามคธปนภาษาไทยในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ คงเป็นเพราะหมดตัวพวกพราหมณ์ที่รู้ภาษาสันสกฤตครั้งเสียกรุง มีแต่ผู้รู้ภาษามคธ เพราะเคยบวชเรียนพระปริยัติธรรม เพราะฉะนั้นจึงตั้งท่านพวกนั้นเป็นลูกขุนและราชบัณฑิต ท่านเหล่านั้นไม่รู้ภาษาสันสกฤตมันก็เลยยุ่งแล้วเลยมีผลมาให้ใช้กันตามเคยสืบมา” (สยาม ภัทรานุประวัติ, 2550, หน้า 131)

ภาษาไทยได้นำคำจากภาษาทั้งสองมาใช้ได้หลากหลายลักษณะ จนทำให้ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมีอิทธิพลต่อภาษาไทยในหลายด้าน อาทิ อิทธิพลต่อระบบเสียง อิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงศัพท์ และอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านไวยากรณ์ ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้คำยืมจากทั้งสองภาษาได้รับการบันทึกไว้ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2493 จนถึงพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ซึ่งเป็นเล่มปัจจุบัน นอกจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานที่ได้เก็บคำยืมจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตไว้แล้ว ราชบัณฑิตยสถานยังได้จัดพิมพ์เผยแพร่หนังสือ “คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” ซึ่งได้รวบรวมคำในภาษาไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต รวมทั้งแสดงการประสมคำและได้ให้ความหมายของคำไว้ เนื่องจากราชบัณฑิตยสถานพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นที่ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นจำนวนมากที่ใช้อยู่ในภาษาไทยแต่มีผู้ใช้ภาษาไทยจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถแยกแยะที่มาของคำที่นำมาใช้ได้

การให้ที่มาของคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในหนังสือเล่มนี้ได้แสดงที่มาของคำโดยใช้อักษรย่อ ป. หมายถึงคำยืมที่มีที่มาจากภาษาบาลี และ ส. หมายถึงคำยืมที่มีที่มาจากภาษาสันสกฤต โดยรูปแบบการให้ที่มาของคำมีหลายลักษณะ ทั้งคำที่ในหนังสือเล่มนี้เรียกว่า “คำเดี่ยว” และ “คำประสม” ดังตัวอย่างคำต่อไปนี้

คำเดี่ยว	เช่น	กฐิน	ป., ส. กฐิน
		กรรม	ส. กรรม (ป. กम्म)
		กระฎุมพี	ป. กุฎุมพิก (ส. กุฎุมพิน)
		กาพย์	ส. กาวย
		ปฏิสนธิ	ป. ปฏิสนธิ
คำประสม	เช่น	บริบาล	ปรี + บาล
			ป., ส. ปรี
			ป., ส. ปาล

อธิบดี	อธิ + ปติ ป., ส. อธิ ป., ส. ปติ
ราชธานี	ราช + ธานี ป. ราช (ส. ราชน) ป., ส. ธานี

จากตัวอย่างการให้ที่มาของคำข้างต้น แสดงให้เห็นว่าเป็นเพียงการบอกที่มาของคำยืมภาษาบาลีและคำยืมสันสกฤตที่ใช้อยู่ในภาษาไทยเท่านั้น แต่เมื่อพิจารณาโดยละเอียดแล้วพบว่า มีประเด็นที่น่าสนใจในการศึกษาเพิ่มเติม คือ คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่ไทยยืมมาใช้นั้นมีลักษณะการยืมคำอย่างไร เช่น กภาพ-ส. กวายุ และกรรม-ส. กรม (ป. กมม) ทั้งสองคำนี้ให้ที่มาของคำว่ามาจากภาษาสันสกฤต แต่จากการให้ที่มาในลักษณะนี้ยังสามารถพิจารณาในรายละเอียดได้ว่าทั้งกภาพและกรรม แม้จะเป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤตเหมือนกัน แต่มีลักษณะการยืมคำที่แตกต่างกัน กล่าวคือ กภาพ เป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤต คือ กวายุ เนื่องจากเป็นคำที่มีเฉพาะในภาษาสันสกฤต ส่วน กรม เป็นการยืมคำจากภาษาสันสกฤต คือ กรม โดยในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมีคำใช้ในรูปแบบที่ต่างกัน ส. กรม และ ป. กมม แต่ไทยเลือกยืมคำจากภาษาใดภาษาหนึ่งคือภาษาสันสกฤต

เมื่อพิจารณาลักษณะการยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตดังที่ได้ตั้งข้อสังเกตมานี้ จะทำให้ต้องทำความเข้าใจเพิ่มเติมนอกเหนือจากที่มาของคำ ซึ่งความรู้ในเรื่องลักษณะการยืมคำนี้จะสามารถนำไปใช้ในการศึกษาภาษาบาลีสันสกฤตในประเด็นอื่น ๆ ได้อีก เช่น การเปลี่ยนแปลงเสียงคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต การคงรูปคำและการเปลี่ยนแปลงรูปคำ วิธีการสังเกตคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย ตลอดจนสามารถนำคำยืมเหล่านั้นไปใช้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาลักษณะการยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต โดยการเก็บรวบรวมคำจากหนังสือ “คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” เป็นกรณีศึกษาเพื่อให้ทราบถึงลักษณะการยืมคำจากทั้งสองภาษามาใช้ในภาษาไทยจากหนังสือดังกล่าว

การทบทวนวรรณกรรม

ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือ “คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถาน

หนังสือ “คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” จัดพิมพ์เผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถาน จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2553 จำนวน 2,000 เล่ม หนังสือเล่มนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 240 หน้า โดยราชบัณฑิตยสถาน ในขณะนั้นได้มอบหมายให้นักวรรณศิลป์กองศิลปกรรม ได้แก่ นางสาวบุญธรรม กรานทอง นางทิพาภรณ์ ชารีเกษ นางชวนพิศ เชวณีสกุล และนางสาวพัชระ บุญประดิษฐ์ เป็นผู้เรียบเรียง และมีผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นผู้ตรวจแก้ไขคำอธิบายที่ผู้เรียบเรียงได้จัดทำขึ้น คือ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) อติศักดิ์ ทองบุญ ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร. จำลอง สารพัดนึก และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ร.ท. บรรจบ บรรณรุจิ

การเก็บคำในหนังสือเล่มนี้ ใช้วิธีรวบรวมคำซึ่งเป็นคำที่คนไทยส่วนใหญ่รู้จักและใช้กันทั่ว ๆ ไป ทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน ทั้งนี้คำเหล่านี้อาจมีใช้อยู่เดิมในภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤต หรืออาจเป็นคำที่คนไทยนำคำจากภาษาทั้งสองมาสร้างเป็นคำใหม่

หนังสือเล่มนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมคำในภาษาไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต รวมทั้งแสดงการประสมคำและได้ให้ความหมายของคำไว้ด้วย ในคำชี้แจงของหนังสือได้กล่าวไว้ว่า เนื่องจากราชบัณฑิตสถานในช่วงเวลานั้นพิจารณาแล้วเห็นว่ามีความจำเป็นคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเป็นจำนวนมากที่ใช้อยู่ในภาษาไทยแต่มีผู้ใช้ภาษาไทยจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถแยกแยะที่มาของคำที่นำมาใช้ได้ ดังนั้นหนังสือเล่มนี้ จึงสามารถใช้เป็นแนวทางในการแยกที่มาของคำที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตซึ่งใช้อยู่ในภาษาไทยได้อย่างถูกต้อง

เอกสารที่อธิบายเกี่ยวกับภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย

จากการทบทวนวรรณกรรมพบหนังสือ ตำราและเอกสารวิชาการที่อธิบายเกี่ยวกับภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ บาลี-สันสกฤตที่สัมพันธ์กับภาษาไทย (สุริวงค์ พงศ์ไพบุลย์, 2517) บาลีสันสกฤตในภาษาไทย (บรรจบ พันธุมธา, 2523) ภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทย (วรลักษณ์ พับบรจ, 2532) หนังสือบาลี-สันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทย (ปรีชา ทิชนพวงศ์, 2534) บาลีสันสกฤตในภาษาไทย (พัฒน์ เพ็งผลา, 2543) หนังสือภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย (วิสันต์ กฏแก้ว, 2545) ภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย (สยาม ภัทรานประวัตติ, 2550) หนังสือบรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2: คำ การสร้างคำ และการยืมคำ (พิมพ์ครั้งที่ 2) (วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ, 2553) ภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย (บุญเหลือ ใจมโน, 2556) ภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย กระบวนวิชา (014211) (สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม, 2558) บาลีสันสกฤตในภาษาไทย (อภิชาญ ปานเจริญ, 2559)

จากการศึกษาข้อมูลในหนังสือ ตำราและเอกสารวิชาการที่กล่าวข้างต้น พบว่ามีนักวิชาการหลายท่านที่อธิบายเรื่องลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย แต่นักวิชาการบางท่านอาจใช้คำที่แตกต่างกัน เช่น ใช้คำว่า “ลักษณะการยืมคำ” “วิธีการรับคำ” หรือ “ลักษณะการรับคำ” และการอธิบายของนักวิชาการแต่ละท่านในประเด็นนี้มีทั้งความเหมือนกันในบางประเด็น แต่ในบางประเด็นก็มีความแตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้นำข้อมูลจากการทบทวนวรรณกรรมในส่วนนี้มาประกอบการพิจารณาเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดที่เหมาะสมในการศึกษาต่อไป

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่าม้งงานวิจัยซึ่งประเด็นในการศึกษามีความเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับการยืมคำของภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย เช่น การรับคำ รูปคำ ความหมายของคำยืมและลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ตัวอย่างงานวิจัยที่พบ อาทิ บทความวิจัยเรื่อง “การลากเข้าความ: กลวิธีการนำบาลีสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย” ของวาริต เจริญราษฎร์ (2555) งานวิจัยเรื่อง “คำยืมภาษาสันสกฤตในนิทานเวตาล” ของศราวุธ หล่อดี (2557) บทความวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำบาลีสันสกฤตในภาษาไทย” ของอดุลย์ คนแรง (2557) และบทความวิจัยเรื่อง “ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต: การสังเคราะห์กรอบแนวคิดลักษณะการยืมคำในภาษาไทย” ของจิตตภา สารพัฒน์กไชยปัญญา (2566)

นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าม้งงานวิจัยเพียงเรื่องเดียวที่ใช้ข้อมูลในการศึกษาจากหนังสือ “หนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่ราชบัณฑิตยสถานจัดพิมพ์เผยแพร่เมื่อปีพุทธศักราช 2553” คือ งานวิจัยของ สุวนันท์ ลีปราศภัย (2562) ศึกษาเรื่องคำสมาสในหนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต แม้ว่างานวิจัยเล่มนี้จะใช้เอกสารฉบับเดียวกันกับที่ผู้วิจัยจะใช้เป็นข้อมูลในการศึกษา แต่ประเด็นที่ผู้วิจัยทำการศึกษา

เป็นคนละประเด็นกับงานวิจัยเล่มดังกล่าว เนื่องจากผู้วิจัยศึกษาลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย โดยจะเก็บข้อมูลเฉพาะคำที่อยู่ในหนังสือเล่มนี้เรียกว่า “คำเดี่ยว” เท่านั้น

เมื่อได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่ายังไม่มีงานวิจัยใดที่ศึกษาเกี่ยวกับลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย โดยใช้ข้อมูลจากหนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา “ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย: กรณีศึกษาลักษณะการยืมคำ” จากหนังสือเล่มดังกล่าว โดยใช้ข้อมูลจากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่กล่าวมาข้างต้นเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย ซึ่งผลการวิจัยที่ได้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เช่น ในคำที่ใช้ทั่วไป คำที่ใช้ในการตั้งชื่อต่าง ๆ รวมทั้งคำที่อยู่ในวรรณคดีหรือวรรณกรรมด้วย ซึ่งองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านภาษาไทยและวรรณคดีไทยต่อไป

วิธีการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (documentary research) ซึ่งขั้นตอนในการวิจัยเริ่มจากการที่ผู้วิจัยสำรวจและรวบรวมเอกสารต่าง ๆ ได้แก่ ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับหนังสือ “คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” ซึ่งจัดพิมพ์เผยแพร่โดยราชบัณฑิตยสถาน หนังสือ ตำราและเอกสารวิชาการที่อธิบายเกี่ยวกับภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในแง่มุมต่าง ๆ และงานวิจัยซึ่งมีประเด็นในการศึกษามีความเกี่ยวข้องหรือเชื่อมโยงกับการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย เพื่อใช้เป็นแนวทางในการกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย จากนั้นผู้วิจัยจึงรวบรวมคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเฉพาะที่เป็นคำเดี่ยวใน “หนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” เมื่อได้ข้อมูลครบถ้วนแล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์โดยใช้กรอบแนวคิดที่ผู้วิจัยสังเคราะห์จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังประเด็นที่ผู้วิจัยนำเสนอในผลการวิจัย จากนั้นจึงนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive analysis) อภิปรายผล รวมทั้งให้ข้อเสนอแนะต่อไป

ผลการวิจัย

จากการศึกษาคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตเฉพาะคำเดี่ยวใน “หนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” ผลการศึกษพบว่า การยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยในหลายลักษณะ ดังนี้

1. การยืมคำจากภาษาใดภาษาหนึ่ง

การยืมคำในลักษณะนี้เป็นการยืมคำจากภาษาบาลีหรือภาษาสันสกฤตเพียงภาษาเดียว การยืมลักษณะดังกล่าวสามารถแบ่งออกได้ดังนี้

1.1 การยืมคำจากภาษาสันสกฤต การยืมคำจากภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทยเกิดขึ้นได้ในกรณีที่คำดังกล่าวมีใช้อยู่เฉพาะในภาษาสันสกฤตเท่านั้นไม่มีใช้ในภาษาบาลี และเกิดขึ้นในกรณีที่คำดังกล่าวมีใช้อยู่ทั้งในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตแต่ไทยเลือกยืมจากภาษาใดภาษาหนึ่ง คือ ภาษาสันสกฤต ตัวอย่างคำที่พบ เช่น

ภาพย์	ส. กาวย	บัญญัติ	ส. ปญชี
ปราศรัย	ส. ปุรศรัย	พิสุจน์	ส. วิสุจน
สถาปนิก	ส. สถาปนิก	สวาท	ส. สุวาท

กรรม	ส. กรรม (ป. กम्म)	กรรม	ส. กรรม (ป. คพภ)
โฆษก	ส. โฆษก (ป. โฆสก)	จักร	ส. จกร (ป. จกฏ)
ฉัตร	ส. ฉัตร (ป. ฉตต)	ชวลิต	ส. ชวลิต (ป. ชลิต)
ตัสกร	ส. ตัสกร (ป. ตกฏ)	นิทรา	ส. นิทรา (ป. นิททา)
บาศก์	ส. ปาสก (ป. ปาสก)	บุตร	ส. บุตร (ป. บุตต)
ประปา	ส. พรปา (ป. ปปา)	ปักษ์	ส. ปกษ (ป. ปกข)
ไพบูลย์	ส. ไวบูลย์ (ป. เวบูล)	ภาษา	ส. ภาษา (ป. ภาสา)
บุษบก	ส. ปุษบก	โพยม	ส. โวยมน
อวตาร	ส. อวตาร		

1.2 การยืมคำจากภาษาบาลี

การยืมคำจากภาษาบาลีมาใช้ในภาษาไทยเกิดขึ้นได้ในกรณีที่คำดังกล่าวมีใช้อยู่เฉพาะในภาษาบาลีเท่านั้นไม่มีใช้ในภาษาสันสกฤต และเกิดขึ้นในกรณีที่คำดังกล่าวมีใช้ทั้งในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตแต่ไทยเลือกยืมจากภาษาใดภาษาหนึ่ง คือ ภาษาบาลี ตัวอย่างคำที่พบ เช่น

กติกา	ป. กติกา	จตุรัส	ป. จตุรส	ทมิฬ	ป. ทมิฬ
นิสิต	ป. นิสิต	ปฏิสันธิ	ป. ปฏิสันธิ	เมตตา	ป. เมตตา
ลามก	ป. ลามก	วิปัสสนา	ป. วิปัสสนา	อุปัฏฐาก	ป. อุปัฏฐาก
ขันติ	ป. ขันติ (ส. กุซันติ)	จารีต	ป. จาริตต (ส. จาริตร)		
ชุตี	ป. ชุตี (ส. ชยุตี, ทยุตี)	ญาณ	ป. ญาณ (ส. ชญาณ)		
ตบะ	ป. ตป (ส. ตปส)	เถระ	ป. เถร (ส. สลวิร)		
นิพพาน	ป. นิพพาน (ส. นิรวาณ)	ปริจาค	ป. ปริจาค (ส. ปริตยา)		
บุคคล	ป. บุคคล (ส. บุคคล)	ปาฏิหาริย์	ป. ปาฏิหาริย (ส. ปราติหารย)		
พิสัย	ป. วิสย (ส. วิชย)	ภาคี	ป. ภาคี (ส. ภาคิน)		

2. การยืมคำจากทั้งสองภาษา

การยืมคำจากทั้งสองภาษาเป็นการยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย ซึ่งการยืมลักษณะดังกล่าวแบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ คือ

2.1 การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่มีรูปคำและความหมายเหมือนกัน

การยืมในลักษณะนี้เป็นการยืมคำที่มีรูปคำและความหมายของคำเหมือนกันทั้งในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย

กบาล	ป., ส. กปาล	กาล	ป., ส. กาล	กุมาร	ป., ส. กุมาร
คงคา	ป., ส. คงคา	คติ	ป., ส. คติ	โค	ป., ส. โค
จราจร	ป., ส. จราจร	จุมพิต	ป., ส. จุมพิต	เจตนา	ป., ส. เจตนา
ชน	ป., ส. ชน	ชาคริต	ป., ส. ชาคริต	ชีพ	ป., ส. ชีว
ฎีกา	ป., ส. ฎีกา	ตรุณี	ป., ส. ตรุณี	ดาบส	ป., ส. ตาปส
ดีถี	ป., ส. ดีถี	ทายก	ป., ส. ทายก	ทิวา	ป., ส. ทิวา
เทวดา	ป., ส. เทวดา	ธรรณี	ป., ส. ธรรณี	ธาร, ธารา	ป., ส. ธารา

รูป	ป., ส. รูป	นรก	ป., ส. นรก	นาค	ป., ส. นาค
นิवास	ป., ส. นิवास	บดี	ป., ส. ปติ	บาป	ป., ส. ปาป
ปาราชิก	ป., ส. ปาราชิก	ปโรหิต	ป., ส. ปุโรหิต	ผลิต	ป., ส. พลิต
พากย์	ป., ส. วากย	พิการ	ป., ส. วิจารณ์	พิโรธ	ป., ส. วิโรธ
ภาค	ป., ส. ภาค	ภูต	ป., ส. ภูต	โภชนา	ป., ส. โภชนา
มกร	ป., ส. มกร	มติ	ป., ส. มติ	มาลา	ป., ส. มาลา
ยาม	ป., ส. ยาม	ยุทธ	ป., ส. ยุทธ	โยชน์	ป., ส. โยชน
รจนา	ป., ส. รจนา	รส	ป., ส. รส	โรจน์	ป., ส. โรจน
ลาม	ป., ส. ลาม	โลก	ป., ส. โลก	โลหิต	ป., ส. โลหิต
วัย	ป., ส. วัย	วิปาก	ป., ส. วิปาก	เวลา	ป., ส. เวลา
สมการ	ป., ส. สมการ	สหาย	ป., ส. สหาย	สุข	ป., ส. สุข
หิมะ	ป., ส. หิม	เหตุ	ป., ส. เหตุ	เหม็นต์	ป., ส. เหมนต
องค์	ป., ส. องค์	อรุณ	ป., ส. อรุณ	อาหาร	ป., ส. อาหาร

2.2 การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่มีรูปคำต่างกันแต่ความหมายเหมือนกัน

จากการศึกษาสามารถแบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ดังนี้

2.2.1 การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในความหมายเดียวกันในภาษาไทย

การยืมในลักษณะนี้เป็นการยืมคำที่มีรูปเขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกัน ในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย ซึ่งเมื่อภาษาไทยนำคำยืมจากทั้งสองภาษามาใช้จะใช้ในความหมายเดียวกันตัวอย่างคำที่พบ เช่น

ป. ขมา, ส. กษมา	น. ความอดกลั้น
ขมา, ขมา	ก. กล่าวคำขอโทษ, น. การยกโทษให้ เมื่ออีกฝ่ายหนึ่งยอมรับผิด
ส. จรยา, ป. จริยา	น. ความประพฤติ, กิริยาที่ควรประพฤติ
จรรยา, จริยา	น. ความประพฤติ, กิริยาที่ควรประพฤติ
ส. ตรชนี, ป. ตชชนี	น. นิ้วชี้
ตรชนี, ดชนี	น. นิ้วชี้; บัญชีสำคัญ ๆ ซึ่งมีกล่าวในหนังสือพิมพ์ เรียงตามลำดับอักษรไว้ท้ายหนังสือโดยบอกเลขหน้า ที่มีคำนั้น ๆ ปรากฏอยู่
ส. ทรวี, ป. ทพพิ	น. ซ้อน
ทรวี, ทัพพิ	น. เครื่องตักข้าวและแกงมีรูปร่างคล้ายซ้อนแต่ใหญ่กว่า
ป. ปกติ, ส. ปกรกติ	ว. ธรรมดา, คงที่
ปกติ, ปกรกติ	ว. ธรรมดา, เป็นไปตามเคย
ป. ปาโมชช, ส. ปราโมทย	น. ความบันเทิง, ความยินดี
ปราโมช, ปราโมทย์	น. ความบันเทิงใจ, ความปลื้มใจ

ส. ภรรยา, ป. ภรรยา ภรรยา, ภรรยา	น. หญิงอันสามีพึงเลี้ยง น. เมีย, หญิงที่เป็นคู่ครองของชาย
ป. มนต์, ส. มนต์ มนต์, มนต์	น. คำคม; บทสวด, พระเวท; ปัญญาอันรู้รอบ น. คำศักดิ์สิทธิ์, คำสำหรับสวดเพื่อเป็นสิริมงคล, คำเสกเป่าที่ถือว่าศักดิ์สิทธิ์
ป. ยนต์, ส. ยนต์ ยนต์, ยนต์	น. เครื่องยนต์ทั่วไป น. เครื่องกลไก, เครื่องจักรที่ให้กำเนิดพลังงานหรือ ทำให้วัตถุเคลื่อนที่
ส. อาญา, ป. อาญา อาญา, อาญา	น. ความบังคับ, อำนาจ, คำสั่ง น. อำนาจ; โทษ

2.2.2 การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาแยกความหมายใช้ในภาษาไทย

การยืมในลักษณะนี้เป็นการยืมคำที่มีรูปเขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย ซึ่งเมื่อภาษาไทยนำคำยืมจากทั้งสองภาษามาใช้จะใช้ในความหมายที่แตกต่างกัน ตัวอย่างคำที่พบ เช่น

ส. ภรรยา, ป. ภรรยา ภรรยา ภรรยา	น. การกระทำ น. คำที่แสดงอาการของนามหรือสรรพนาม น. การกระทำ; อาการที่แสดงออกด้วยกาย
ป. คารว, ส. คารว คารวะ เคารพ	น. ความเคารพ น. ความเคารพ, ความนับถือ, ก. แสดงความเคารพ ก. แสดงอาการนับถือ; ไม่ล่วงเกิน, ไม่ล่วงละเมิด
ส. โทษ, ป. โทส โทษ โทษะ	น. ความโกรธ, ความผิด น. ความไม่ดี, ความชั่ว, ความผิด, ผลร้าย น. ความโกรธ, ความฉุนเฉียว
ส. ปรัยาย, ป. ปรัยาย บรรยาย ปรัยาย	น. กระบวน, แบบ, อันดับ, เหตุ; หนทาง; คำกล่าวซ้ำ, อ้อมค้อม; ความเข้าใจกว้างขวาง ก. ชี้แจงหรืออธิบายให้ฟังเป็นต้น, เล่าเรื่อง น. อย่าง, ทาง, หนทาง; การกล่าวอ้อมค้อม, นัยอ้อมค้อม; การสอน, การเล่าเรื่อง
ส. วิศวาส พิศวาส วิสาสะ	ป. วิสวาส น. ความคุ้นเคย, ความวางใจ ว. รักใคร่, สนิทหา น. ความคุ้นเคย, ความสนิทสนม; การถือว่าเป็นกันเอง ก. พุดจาปราศรัยอย่างคุ้นเคยกัน

ป. รสี, รสุมิ, ส. รศุมิ	น. แสง
รังสี	น. แสง, แสงสว่าง
รศุมิ	น. แสงสว่างที่พวยพุ่งออกจากจุดกลาง, แสงสว่าง
ป. วิชชา, ส. วิทยา	น. ความรู้
วิชา	น. ความรู้, ความรู้ที่ได้ด้วยการเล่าเรียนหรือฝึกฝน
วิทยา	น. ความรู้
ส. ศูนย์, ป. ศูนย์	ว. ว่าง, เปล่า, สว่าง
ศูนย์	ว. ว่างเปล่า, ก. หายไปสิ้น, น. ตัวเลข ๐; จุดกลาง, ใจกลาง, แหล่งกลาง, แหล่งรวม
สูญ	ก. ทำให้หายสิ้นไป, หายไป, ว. ที่หมดไป เช่น หนี้สูญ
ป. อธิปาย, ส. อภิปราย	น. ความประสงค์, ความมุ่งหมาย
อธิบาย	ก. ไขความ, ขยายความ, ชี้แจง
อภิปราย	ก. พูดชี้แจงแสดงความคิดเห็น
ป. อมต, ส. อมฤต	น. ธรรมชาติอันไม่ตาย
อมตะ	ว. ไม่ตาย, เป็นที่นิยมยั่งยืน
อมฤต	น. น้ำทิพย์, เครื่องทิพย์

2.2.3 การยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาสร้างรูปคำใหม่โดยวิธีการผสมผสาน (blending)

การยืมลักษณะนี้เป็นการยืมคำจากทั้งสองภาษามีรูปเขียนต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย โดยเมื่อภาษาไทยนำคำยืมจากทั้งสองภาษามาใช้ จะสร้างรูปคำใหม่ ซึ่งเป็นรูปคำที่มีการผสมผสาน (blending) ระหว่างรูปคำภาษาบาลีกับภาษาสันสกฤต เช่น

กษาปณ	ส. การษาปณ, ป. กหาปณ
ปฏิบัติ	ป. ปฏิปท, ส. ประติปท
ประจักษ์	ป. ปจจท, ส. ประตยท
ประวัติ	ป. ปวตติ, ส. ปรวฤตติ
สฤป	ส. สตุป, ป. ถูป

3. การยืมคำจากภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤตแล้วมีการเปลี่ยนรูปคำในภาษาไทย การยืมคำในลักษณะนี้แบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ดังนี้

3.1 การยืมคำโดยมีการเปลี่ยนรูปคำเพื่อให้ได้รูปคำใหม่ที่มีความหมายแตกต่างกันในภาษาไทย ดังตัวอย่างคำต่อไปนี้

ป. ฐาน	น. ที่, ที่ตั้ง, ตำแหน่ง
ฐาน	น. ที่ตั้ง, ที่รองรับ
ฐานะ	น. ตำแหน่งหน้าที่; หลักฐาน, ลำดับความเป็นอยู่ในสังคม

ป. สภาว	น. ความเป็นกันเอง, ความเป็นของตน
สภาพ	น. ความเป็นเองตามธรรมชาติหรือตามธรรมชาติ
สภาวะ	น. สภาพ
ส. จักรวรรดิน	น. พระราชาผู้ยังโลกให้เป็นไป
จักรพรรดิ	น. พระราชาธิราช, ประมุขของจักรวรรดิ
จักรวรรดิ	น. รัฐหรือสหภาพของรัฐต่าง ๆ ที่มีจักรพรรดิเป็นประมุข, อาณาเขตหรืออาณาจักรที่อยู่ภายใต้อำนาจอธิปไตยการปกครองอันเดียวกัน
ส. วรค	น. พวก
พรรค	น. หมู่คนที่เข้าร่วมกันเป็นพวกเป็นฝ่าย เช่น พรรคการเมือง
พรรค	น. พวก เช่น คนพรรคนั้น
วรรค	น. ตอน, หมวด; ช่วงหนึ่งของคำหรือข้อความที่ส่ดลงแล้วเว้นเป็นช่องว่างไว้ระยะหนึ่ง; ย่อหน้าหนึ่ง ๆ ของบทบัญญัติในแต่ละมาตราของกฎหมาย
ป., ส. เวลา	น. กาล, คราว, สมัย
เวลา	น. ช่วงระยะเวลาที่ยาวนานที่มีอยู่หรือเป็นอยู่โดยนิยามกำหนดขึ้นเป็นครู่คราววัน เดือน ปี เป็นต้น
เพล	น. เวลาพระฉันกลางวัน คือ เวลาระหว่าง 11 นาฬิกาถึงเที่ยง
ป., ส. สาธารณ	ว. ทัวไป, สามัญ
สาธารณ	ว. ต่ำ, เลว; ชั่วช้า; ทัว ๆ ไป
สาธารณะ	ว. เพื่อประชาชนทัวไป, ทัวไป

3.2 การยืมคำโดยมีการเปลี่ยนรูปคำในลักษณะต่าง ๆ เพื่อให้ได้รูปคำใหม่ใช้ในภาษาไทยสามารถแบ่งเป็นประเด็นย่อยได้ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

3.2.1 รูปคำที่เกิดจากการตัดหรือเพิ่มรูปสระหรือรูปพยัญชนะของคำในภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤตเมื่อภาษาไทยยืมคำเหล่านั้นมาใช้ เช่น

โบสถ์	ป. อุโปสถ
ศาสนา	ส. ศาสน
จิต	ป., ส. จิตต
ทุจจริต	ป. ทุจจริต
วิสัยขนา	ป. วิสสุขขนา
สัมผัส	ป. สมผัส
ทรมาน	ป., ส. ทมน

3.2.2 รูปคำที่เกิดจากการเปลี่ยนรูปสระของคำในภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤตเมื่อภาษาไทยยืมคำเหล่านั้นมาใช้ เช่น

โกหก	ป.,ส. กุหก
เกษียณ	ส. กุษีณ

เกียรติ	ส. กียรติ
เคราะห์	ส. ครห
วิเคราะห์	ส. วิครห
ไตร่จณาน, เตียรจณาน	ป. ตีรจณาน
เนรมิต	ส. นิรมิต
ไพบรณีย์	ส. เปรขณีย์
มนเทียร	ป., ส. มนทียร
สรูป	ป., ส. สรูป

3.2.3 รูปคำที่เกิดจากการเปลี่ยนรูปพยัญชนะของคำในภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤต
เมื่อภาษาไทยยืมคำเหล่านั้นมาใช้ เช่น

คนธรรพ์	ส. คนธรว
ตรรกะ	ส. ตรก
ทรรศนะ	ส. ทรรศน
ธรรมดา	ส. ธรมตา
บรรยาย	ส. ปรยาย
พรรณ	ส. วรณ
วรรณนา	ส. วรณนา
สรรค์	ส. สรค
ปรารภ	ส. ปรรพ
สันนิษฐาน	ป. สนนินฐาน
กัณดาร	ป. กนดาร์
ตรุณี	ป., ส. ตรุณี
บริวาร	ป., ส. ปริวาร
บัตร	ส. ปตร
พิกล	ป., ส. วิกล
พิการ	ป., ส. วิการ

3.2.4 รูปคำที่เกิดจากการเปลี่ยนรูปสระและรูปพยัญชนะของคำในภาษาบาลีและ/หรือ
ภาษาสันสกฤตเมื่อภาษาไทยยืมคำเหล่านั้นมาใช้ เช่น

ติถิ	ป., ส. ติถิ
เตียรถิย์	ส. ตีรถย
ตุล	ป., ส. ตุล
บดี	ป., ส. ปติ
บัญญัติ	ส. ปญชี
บูรพา	ส. ปูรว
พิน	ป., ส. วิณ
วิเคราะห์	ส. วิครห

พฤษภา	ส. วฤกษ
เพช	ส. วสุ
เพดาน	ป., ส. วิดาน
เพียร	ส. วีรย
แพทย์	ส. ไวย
แพศยา	ส. เวศยา
ไพศาล	ส. วิศาล

3.2.5 รูปคำที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบอื่น ๆ ของคำในภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤตเมื่อภาษาไทยยืมคำเหล่านั้นมาใช้ อาทิ

การเปลี่ยนรูปสระและการตัดรูปพยัญชนะ เช่น	ไวยวัจกร	ป. เวยยาวัจกร
	อุโมงค์	ป. อุมมงค
การตัดและการเปลี่ยนรูปพยัญชนะ เช่น	อุดม	ป., ส. อุตตม
	อุดร	ป., ส. อุตตร
	บุคลิก	ป. บุคคฺลิก
	บุญ	ป. ปุณฺณ
การเปลี่ยนรูปสระและรูปพยัญชนะ และการตัดรูปพยัญชนะ เช่น	อุบาทว์	ป. อุปททว

อภิปรายผล

จากผลการศึกษาพบว่าประเด็นที่ควรพิจารณา ดังนี้

1. การยืมคำจากภาษาใดภาษาหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าการยืมในลักษณะนี้จะเกิดได้ในสองกรณี ดังนี้ กรณีแรก คำที่ยืมมามีอยู่เฉพาะในภาษาสันสกฤตหรือมีอยู่เฉพาะในภาษาบาลีเท่านั้น กรณีที่สอง หากคำยืมนั้นมีในทั้งสองภาษา จากการสังเกตพบว่าการที่จะเลือกยืมคำจากภาษาใดนั้นอาจเนื่องมาจากเสียงของคำเป็นหลัก กล่าวคือหากคำในภาษาใดออกเสียงง่ายกว่า หรือเมื่อออกเสียงแล้วมีความใกล้เคียงกับภาษาไทยมากกว่าก็จะเลือกยืมจากภาษานั้น สอดคล้องกับปรีชา ทิชนพงศ์ (2534, หน้า 126) ที่กล่าวไว้ว่า คำประเพณีในภาษาเดิมมีรูปต่างกัน แต่มีความหมายตรงกัน เมื่อไทยรับเข้ามาก็เลือกใช้เพียงภาษาเดียว โดยอาจจะเลือกเอาคำที่มีรูปออกเสียงได้ง่ายกว่าเป็นสำคัญ ซึ่งในประเด็นนี้ สารโจน บัณฑิตงาม (2558, หน้า 178) ได้ให้เหตุผลเป็นไปในทิศทางเดียวกันว่า ถ้าคำภาษาสันสกฤตกับคำภาษาบาลีออกเสียงใกล้เคียงกัน มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันและคนไทยออกเสียงคำภาษาสันสกฤตได้สะดวกก็จะเลือกรูปคำภาษาสันสกฤต แต่ถ้าคนไทยออกเสียงคำภาษาบาลีได้สะดวกกว่าคำภาษาสันสกฤตก็จะเลือกรูปคำภาษาบาลี

2. การยืมคำจากทั้งสองภาษา ในกรณีที่คำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่มีรูปคำและความหมายเหมือนกันมาใช้ในภาษาไทย การยืมลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจากคำภาษาบาลีและคำภาษาสันสกฤตจำนวนหนึ่งเป็นคำร่วมเชื้อสาย (cognate term) และมีรูปคำเหมือนกัน คำร่วมเชื้อสายที่มีรูปคำเหมือนกันนี้ไม่อาจจะระบุได้แน่นอนว่าไทยยืมมาจากคำภาษาบาลีหรือคำภาษาสันสกฤต เพราะคำเหล่านี้ต่างก็เป็นคำที่มีใช้ทั้งในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต (สารโจน บัณฑิตงาม, 2558, หน้า 179) ด้วยเหตุนี้เองจึงทำให้การยืมคำที่มีรูปคำและความหมายเหมือนกันในภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต เป็นลักษณะการยืมคำรูปแบบหนึ่งของลักษณะการยืมคำจากทั้งสองภาษา

3. การยืมคำจากทั้งสองภาษา ในกรณีที่น่าคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้ในความหมายเดียวกันในภาษาไทย การยืมลักษณะนี้อาจเกิดขึ้นเนื่องจากรูปคำในภาษาบาลีและรูปคำในภาษาสันสกฤตมีความแตกต่างกันไม่มาก ส่งผลให้การออกเสียงต่างกันเพียงเล็กน้อย ไทยจึงยืมรูปคำจากภาษาทั้งสองมาใช้ในความหมายเดียวกัน ผู้วิจัยพบว่าการยืมในลักษณะนี้หากพิจารณาถึงบริบทการใช้คำในภาษาไทยแล้วมีประเด็นที่น่าสนใจ เช่น คำยืมบางคำมีข้อจำกัดในการใช้ร่วมกับคำอื่น เช่น อาชญา, อาญา (น. อำนาจ; โทษ) ยืมมาจากคำ ส. อาชญา, ป. อาณา (น. ความบังคับ, อำนาจ, คำสั่ง) คำว่า “อาชญา” ใช้ร่วมกับ “กรรม” เป็น “อาชญากรรม” ส่วน คำว่า “อาญา” ใช้ร่วมกับ “แผ่นดิน” เป็น “อาญาแผ่นดิน” หรือคำยืมบางคำใช้เป็นคำต่างระดับกัน เช่น คำว่า ภรรยา, ภริยา (น. เมีย, หญิงที่เป็นคู่ครองของชาย) ยืมมาจากคำ ส. ภรรยา, ป. ภริยา (น. หญิงอันสามีพึงเลี้ยง) คำว่า ภริยา ใช้ในบริบทที่เป็นทางการกว่า ภรรยา

4. การยืมคำจากทั้งสองภาษา ในกรณีที่น่าคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาแยกความหมายใช้ในภาษาไทย และการยืมคำจากภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤตแล้วมีการเปลี่ยนรูปคำในภาษาไทย โดยมีการเปลี่ยนรูปคำเพื่อให้ได้รูปคำใหม่ที่มีความหมายแตกต่างกันในภาษาไทย การยืมคำทั้งสองลักษณะนี้เป็นไปเพื่อประโยชน์ทางการใช้ภาษา นั่นคือการทำให้เกิดคำที่มีความหมายแตกต่างกันใช้ในภาษาไทยจากคำที่ไทยยืมมา

5. การยืมในลักษณะที่มีการสร้างรูปคำใหม่เมื่อภาษาไทยยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตมาใช้โดยวิธีการผสมผสานระหว่างรูปคำภาษาบาลีกับภาษาสันสกฤต หรือการยืมคำจากภาษาบาลีและ/หรือภาษาสันสกฤตแล้วมีการเปลี่ยนรูปคำในภาษาไทย เช่น รูปคำที่เกิดจากการเปลี่ยนรูปของสระหรือพยัญชนะ ไม่ว่าจะเป็นการตัด เพิ่มหรือเปลี่ยนรูปก็ตาม ผู้วิจัยพบว่าการสร้างรูปคำใหม่หรือการเปลี่ยนรูปคำดังกล่าว นอกจากเป็นไปเพื่อให้ได้รูปคำที่เหมาะสมกับอักขรวิธีของภาษาไทยแล้ว ยังเป็นประโยชน์ในการออกเสียงคำยืมเหล่านั้น กล่าวคือ เป็นการทำให้คำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่ใช้ในภาษาไทยสามารถออกเสียงได้สะดวกและสอดคล้องกับระบบเสียงในภาษาไทยมากยิ่งขึ้น

จากผลการศึกษาลักษณะการยืมคำภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย กรณีศึกษาคำยืมเฉพาะที่เป็นคำเดียวที่พบใน “หนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต” หากพิจารณาลักษณะการยืมคำในภาพรวมอาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า ลักษณะการยืมคำที่เกิดขึ้นทำให้ในภาษาไทยมีคำยืมที่การเขียนและการออกเสียงตามอักขรวิธีในภาษาไทย ซึ่งส่งผลให้การเขียนรวมทั้งการออกเสียงคำยืมเหล่านั้นทำได้ง่ายกว่าการเขียนและออกเสียงให้เหมือนคำในภาษาเดิม นอกจากนี้ยังทำให้เกิดคำยืมที่มีความหมายเหมาะสมกับบริบทการใช้ภาษาในสังคมไทยอีกด้วย

ข้อเสนอแนะการวิจัย

ข้อเสนอแนะทั่วไป

ผลการวิจัยนี้สามารถนำไปเป็นแนวทางในศึกษาวิเคราะห์ลักษณะการยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตที่ปรากฏในแหล่งข้อมูลอื่น ๆ เช่น ในคำที่ใช้ทั่วไปทั้งในภาษาพูดและภาษาเขียน คำที่ใช้ในการตั้งชื่อต่าง ๆ เช่น ชื่อสถานที่ ชื่อบุคคล รวมทั้งคำที่อยู่ในวรรณคดีหรือวรรณกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

ควรมีการนำความรู้เรื่องลักษณะการยืมคำจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตไปใช้ในการศึกษาคำยืมจากภาษาทั้งสองในประเด็นอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องต่อไป เช่น การเปลี่ยนแปลงเสียง การคงรูปคำและ

การเปลี่ยนแปลงรูปคำ รวมถึงการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำยืมภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต เพื่อเป็นประโยชน์ในการศึกษาภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทยต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤตในภาษาไทย: กรณีศึกษา ลักษณะการยืมคำและการปรับเปลี่ยนรูปเขียน” ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากเงินรายได้ของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 ผู้วิจัยขอขอบคุณ ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา ที่จัดสรรทุนสนับสนุนงานวิจัยนี้

รายการอ้างอิง

- จิตตาภา สารพัฒน์กัไชยปัญญา. (2566). ภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต: การสังเคราะห์กรอบแนวคิด “ลักษณะการยืมคำในภาษาไทย”. วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. 31(2), 1-16.
- บรรจบ พันธุมธธา. (2523). บาลีสันสกฤตในภาษาไทย. โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ (ร.ส.พ.).
- บุญธรรม กรานทอง, ทิพาภรณ์ ธาณีเกษ, ขวนพิศ เขาวนัสกุล และพชชนะ บุญประดิษฐ์. (2553). คำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต. ราชบัณฑิตยสถาน.
- บุญเหลือ ใจมโน. (2556). ภาษาบาลีสันสกฤตในภาษาไทย. แดเน็กซ์ อินเทอร์เน็ตปอเรชั่น.
- ปรีชา ทิชนพงศ์. (2534). บาลี-สันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทย. โอเดียนสโตร์.
- พัฒน์ เพ็งผลา. (2543). บาลีสันสกฤตในภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วรลักษณ์ พับบรรจง. (2532). ภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวกับภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาควิชา.
- วัลยา ช่างขวัญยืน และคณะ. (2553). บรรทัดฐานภาษาไทย เล่ม 2: คำ การสร้างคำ และการยืมคำ (พิมพ์ครั้งที่ 2). สถาบันภาษาไทย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- วาริต เจริญราษฎร์. (2555). การลากเข้าความ: กลวิธีการนำบาลีสันสกฤตมาใช้ในภาษาไทย. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์, 7(15), 72-74.
- วิสันต์ ภูแก้ว. (2545). ภาษาบาลีสันสกฤตที่เกี่ยวข้องกับภาษาไทย. พัฒนาศึกษา.
- ศราวุธ หล่อดี. (2557). คำยืมภาษาสันสกฤตในนิทานเวตาล. สาขาวิชาภาษาไทย คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา.
- สยาม ภัทรานุประวัติ. (2550). ภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สาโรจน์ บัวพันธุ์งาม. (2558). เอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา (014211) ภาษาบาลีและสันสกฤตในภาษาไทย. ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุธิวงศ์ พงศ์ไพบูลย์. (2517). บาลี-สันสกฤตที่สัมพันธ์กับภาษาไทย. ไทยวัฒนาพานิช.
- สุนันท์ ลีปราศรัย. (2562). คำสมาสในหนังสือคำไทยที่มาจากภาษาบาลีและภาษาสันสกฤต. ในการศึกษาค้นคว้ารายวิชา 228492. ภาควิชาภาษาไทย, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อดุลย์ คนแรง. (2557). การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำบาลีสันสกฤตในภาษาไทย. <https://www.mcu.ac.th/article/detail/371>
- อภิชาญ ปานเจริญ. (2559). บาลีสันสกฤตในภาษาไทย. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.